

3) STRUKTURA DRAMATICKÉHO TEXTU

dramatický text → je po formální stránce **strukturován** → jako zřetelně **dvouvrstevný**

- nejedná se o hodnotící hledisko → oba typy textu se liší především svou funkcí i grafikou

1) **hlavní text** (primární/ Haupttext) → zahrnuje **repliky** dramatických osob = je určený pro **přímé herecké ztvárnění zobrazovaného světa**

x

2) **vedlejší text** (sekundární/ Nebentext) → **graficky odlišený text pomocného, technického charakteru**

- zahrnuje všechny zbývající textový materiál dramatu: *jméno autora, titul, podtitul, seznam dramatických osob, seznam hereckých postav a informace o první jevištní realizaci, předmluva – někdy ve formě manifestu, doslov, speciální inscenační pokyny autora, kompoziční členění díla, časoprostrová lokace děje, označení mluvčích před každou replikou, scénické poznámky, seznam použitých zdrojů a pramenů, informace o genezi textu a jeho inscenační historii, ediční poznámka, případný medailonek autora*

- není (většinou) určen ke zvukové realizaci na jevišti X to ale neplatí pro nadpisy a titulky scén v brechtovském epickém divadle → autorem určeny k realizaci na scéně (promítány, pronášeny vypravěčem atp.) = text hlavní (i když není přiřčen konkrétní postavě jako promluva)

členění dramatu na hlavní (Haupttext) a vedlejší (Nebentext) text → zavedl **Roman Ingarden**: „Především je nápadné, že v 'psaném' dramatu jdou vedle sebe dva různé texty. Jednak pomocný text, tj. údaje o tom, kde, ve které době atd. se dotýčná, líčená historie odehrává, kdo právě mluví a eventuálně také, co momentálně dělá atd.; jednak hlavní text samotný. Tento se sestává výlučně z vět, jež znázorněné osoby 'skutečně' pronášejí.“

vedlejší text

▪ **jméno autora** → dnes uváděno běžně X do renesance zůstávalo v anonymitě → rozšířilo se díky knihtisku (fixování v publikaci)

- např. Shakespeare → poprvé uveden až v roce 1598 – hra *Marná lásky snaha* X do té doby uváděn jen soubor, který hry provozoval (scénické provedení → byla podstatnější než fakt autorství)
- dnes: chodíme na autory X neznámý autor → dle jména lze např. identifikovat národnost (i to spoluurčuje divácká očekávání)

▪ **název hry a podtitul**

- žádný název není bez opodstatnění → už z něho čteme, oč autorovi jde (důležité pro interpretaci)
- mnoho podob → **jednoslovný** X název **několika větný** (shrnující obsah i žánr hry)
- **jméno hlavního hrdiny** (nejběžněji) – *Antigona* (Sofokles), *Ivanov* (Čechov), *Don Carlos* (Schiller), *Kazimír a Karolína* (von Horváth) → hrdinou milenecká dvojice
- **název hodnotící postavu** → *Lišák Pedro* (Cervantes), *Čarokrásná ševcová* (F. G. Lorca)
- **název vymezující drama jako kolektivní** → *Trójanky* (Euripides)
- **název ve větě** (úsluví) → *S láskou nejsou žádné žerty* (Alfred de Musset); *I chytrák se spálí* (Ostrovskij)
- v názvu **téma** či **klíčový motiv** → *Racek*, *Višňový sad* (Čechov), *Divoká kachna* (Ibsen), *Zrada* (Harold Pinter), *Osiřelý západ* (Martin McDonagh)
- dlouhé názvy → vycházelo z tzv. *perioch* (letáky – shrnovaly obsah hry, upoutávka či plakát)
 - zevrubný obsah hry: názvy Shakespeareových her → dnes *Hamlet* X *Tragická historie Hamleta, prince dánského*; *Marná lásky snaha* → *Potěšlivá převratná komedie zvaná Marná lásky snaha, jež byla sehrána před její Výsostí o posledních Vánocích*
 - často v baroku → *Komedie o umučení a slavném vzkříšení Pána a Spasitele našeho Ježíše Krista*
 - v moderním dramatu → 60. léta: populární hra Petera Weisse: *Pronásledování a zavraždění Jeana Paula Marata předvedené chovanci bláznice v Charentonu za řízení markýze de Sade* (prozrazuje téma hry a situaci, naznačuje i její styl)

▪ **podtitul** (nemusí být uveden)

- **nejběžněji** → konkretizuje hru žánrově, informace o její struktuře („hra o třech dějstvích“, „tragédie v pěti jednáních s proměnou“, „komedie ve dvou dílech“, „historická hra“, „Tragédie o králi Richardovi III., jeho věrolomném spiknutí proti jeho bratru Clarencovi, politováníhodné vraždě jeho nevinných synovců, jeho tyranské nadvládě s vyličením celého jeho bezectného života a smrti nejvýše zasloužené“)
- **někdy může podtitul mást** → Čechov hry označoval jako komedie X byly jimi? (nemyslel to ironicky?)
- **moderní drama** → podtituly určují hru jako individuální žánrový tvar (autorská strategie)
Ar. Miller: *Smrt obchodního cestujícího* → podtitul „*Jisté soukromé rozhovory ve dvou aktech a rekviem*“

- **předmluva/doslov** nebo jiný typ autorského komentáře k realizaci na jevišti
 - diskutabilní položka dramatického textu → z mnoha důvodů:
 - **autorský komentář** → přiblížit dobové souvislosti vzniku hry, podat zprávu o inspiracích
 - někdy i **výklady vlastního díla** → např. G. B. Shaw – komentoval po straně svá dramata, aby poskytl širší zázemí svým postavám, popsal dobový společenský kontext atp.
 - např. Victor Hugo – v předmluvách důležité dokumenty doby

- **prefixy promluv**
 - **vyznačení mluvčích jednotlivých replik** → jediný zcela nezbytný vedlejší text (bez nich by byl chaotický)
 - běžně vyznačeno jménem X někdy jméno není užito (složitě pro čtenáře i tvůrce)

- **seznam postav a jméno postavy**
 - jméno postavy: různá podoba a míra konkrétnosti
 - **beze jména/jména chybí** → krajní případ (např. pomlčky, které oddělují jednotlivé promluvy) → určení, komu přesně patří která replika – zcela v rukou tvůrců
 - **označena číslem** → aspoň víme, kdo co říká
 - **označení obecně** → Muž 1, 2, 3; Žena, Mladík, První a Druhý stařec aj. (postava má konkrétní rysy → pohlaví, sociální zařazení...)
 - **označení vlastním jménem** → tzv. mluvící jména → v komediálním žánru (musí fungovat jako jména běžná + jako metaforické pojmenování)
 - v českém dramatu → velmi málo (komedie V. K. Klicpery – Kocourek z Kocourkova, Kočička, Kuna (to je myslivec), Dlask i Datlík, úředník Lichotil, sedlák Vošoust, Hadrián z Římsů)

- **scénické poznámky**
 - 1) **explicitní poznámky**
 - poznámka v obecném slova smyslu – výslovná textová direktiva, zřetelně oddělená od hlavních promluv
 - nejrozsáhlejší část vedlejšího textu dramatu → odlišná grafická úprava (závorky, kurzíva...)
 - dominují v dramatu s realistickou a iluzivní tendencí druhé poloviny 19. století
 - ovlivněny dobovou inscenační konvencí
 - důležité pro inscenátory → měly by se dodržovat
 - v antickém dramatu → „didaskalie“, středověké hry → termín „rubrika“
 - lze na nich dobře sledovat proměnu postavení autora v procesu inscenování
 - klasické Řecko – minimum poznámek (autor přítomen při zkoušení jako režisér)
 - středověké a alžbětinské drama – poznámky ano, ale velmi málo
 - 2) **implicitní scénické poznámky**
 - zahrnuty přímo do dialogu samého (dialog vždy obsahuje informace o situaci, prostředí...)
 - např. Shakespeare – ne poznámky, ale popisy v textu → jsou zahrnuty přímo do dialogu (shakespearovské jeviště – prázdné, text evokoval místo = „slovní dekorace“)

poznámky **implicitní** + **explicitní** → schopny vyjádřit nezbytné okolnosti dramatu, týkají se kteréhokoliv aspektu inscenace

- charakteristika času a místa děje
- kostýmy
- detaily herecké akce, mimiky a intonace

dělení na akty, jednání nebo dějství

- v tištěné podobě → záležitost dobového úzu
- při jevištní realizaci téměř zaniká (dramatik členěním může naznačit určitou představu jeho rytmické struktury)

Pro rozšíření znalostí si nastudujte následující texty (naleznete je v příloze):

- HOŘÍNEK, Milan. **Mezi dvěma texty**. In: Divadelní revue, roč. 2, č. 1, 1991, s. 17-28.
- LUKEŠ, Milan. *Umění dramatu*. 1. vyd. Praha, 1987. – kapitoly **Vedlejší text** a **Hlavní text**

